

Донченко О.,

кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри дошкільної освіти
Бердянського державного педагогічного університету
olhadonchenko0@gmail.com

ORCID id 0000-0002-0863-285X

ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД ВИХОВАНЦІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

Анотація. У статті обґрунтовано актуальність проблеми педагогічного супроводу вихованців закладів дошкільної освіти в умовах воєнного часу, що зумовлена істотним зростанням психоемоційних навантажень на дітей, впливом стресогенних факторів та необхідністю забезпечення їхнього психологічного благополуччя і безпеки. Наголошено, що сучасні умови життєдіяльності дітей в Україні вимагають переосмислення традиційних підходів до організації освітнього процесу та посилення ролі педагога як суб'єкта підтримки, захисту і розвитку особистості дитини. Метою дослідження визначено теоретичне обґрунтування та практичний аналіз особливостей педагогічного супроводу дітей дошкільного віку в умовах війни, а також виявлення труднощів професійної діяльності вихователів і визначення потреб у вдосконаленні їхньої професійної підготовки. Завдання дослідження передбачали аналіз сучасних наукових підходів до проблеми педагогічного супроводу, зокрема в контексті травма-інформованої освіти, проведення емпіричного опитування вихователів закладів дошкільної освіти та здобувачів спеціальності «Дошкільна освіта», а також узагальнення та інтерпретацію отриманих результатів.

У ході дослідження встановлено зростання рівня тривожності, емоційної нестабільності та проявів страху у дітей дошкільного віку, що зумовлено впливом воєнних подій, зокрема повітряних тривог, вимушених переміщень і зміни звичних умов життя. Виявлено труднощі організації освітнього процесу, пов'язані з перериванням занять, необхідністю швидкого реагування на загрози безпеці, а також адаптацією освітнього середовища до нових умов. З'ясовано, що значна частина педагогів відчуває недостатність спеціалізованих знань і практичних умінь щодо застосування травма-фокусованих і психолого-педагогічних практик підтримки дітей.

На основі аналізу теоретичних і емпіричних даних запропоновано концептуальну модель педагогічного супроводу дітей дошкільного віку, яка інтегрує макро-, мезо- та мікрорівні організації підтримки. Макрорівень охоплює державну політику та нормативно-правове забезпечення освіти в умовах війни; мезорівень — діяльність закладу дошкільної освіти як безпечного та підтримувального середовища; мікрорівень — безпосередню взаємодію педагога з дитиною, спрямовану на емоційну підтримку, розвиток життєстійкості та формування базового відчуття безпеки.

У висновках підкреслено необхідність системного впровадження травма-інформованих підходів у практику дошкільної освіти, розвитку соціально-емоційного навчання, а також модернізації змісту професійної підготовки майбутніх вихователів. Зазначено, що ефективний педагогічний супровід є важливою умовою забезпечення психоемоційної стабільності, адаптивності та життєстійкості дітей дошкільного віку в умовах сучасних викликів.

Ключові слова: воєнний час; життєстійкість; заклад дошкільної освіти; педагогічний супровід; психоемоційний розвиток; соціально-емоційне навчання; травма-фокусований підхід.

© Донченко О.С., 2026

© Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, 2026

Вступ. Повномасштабна війна в Україні зумовила глибокі трансформації соціального середовища, у якому відбувається розвиток дітей дошкільного віку. Порушен-

ня стабільності життєвого простору, сигнали небезпеки, вимушене переміщення сімей, емоційна напруга дорослих безпосередньо впливають на психоемоційний стан дитини, її

поведінку, соціальну адаптацію та навчальну активність. У таких умовах заклад дошкільної освіти виконує не лише освітню, а й компенсаторну, стабілізаційну та психосоціальну функції. Актуальність проблеми педагогічного супроводу вихованців ЗДО зумовлена необхідністю забезпечення їхнього психологічного благополуччя, формування життєстійкості, зниження рівня тривожності та запобігання дезадаптації. Крім того, сучасні виклики вимагають оновлення змісту професійної підготовки вихователів, інтеграції травмоутливих підходів та розроблення системної моделі підтримки дітей у кризових умовах. Незважаючи на наявність окремих досліджень у сфері психоемоційного розвитку дітей у період війни, проблема цілісного педагогічного супроводу в системі дошкільної освіти потребує подальшого теоретичного осмислення та емпіричного підтвердження.

Мета даної статті полягає у теоретичному обґрунтуванні та практичному аналізі особливостей педагогічного супроводу вихованців закладів дошкільної освіти в умовах воєнного часу, а також у виявленні актуальних труднощів професійної діяльності вихователів і потреб у вдосконаленні їхньої підготовки.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати сучасні наукові підходи до розуміння педагогічного супроводу дітей дошкільного віку в умовах соціальної нестабільності.

2. Провести емпіричне дослідження серед вихователів та здобувачів спеціальності «Дошкільна освіта» з метою виявлення основних професійних труднощів у роботі з дітьми під час війни.

3. Узагальнити результати дослідження та визначити напрями вдосконалення системи педагогічного супроводу й професійної підготовки вихователів в умовах воєнного часу.

Аналіз сучасних досліджень. Аналіз наукових джерел свідчить, що проблема впливу кризових і воєнних подій на психоемоційний розвиток дітей активно досліджується в міжнародному та українському науковому просторі. Так, у зарубіжних дослідженнях Дж. Шонкофф обґрунтовує вплив раннього стресу на довготривалий розвиток дитини (Shonkoff J. P., 2012, с. e232), М. Унгар розкриває соціально-екологічну природу життєстійкості (Ungar M., 2011, с. 1), а А. Мастен підкреслює можливість її цілеспрямованого формування в освітньому середовищі (Masten A. S., 2014, с. 28). Дослідники М. Слоун і С. Манн аналізують наслідки воєнних конфліктів для психічного здоров'я дітей

(Slone M., Mann S., 2016, с. 2), тоді як Дж. Сан та ін. доводять ефективність травма-фокусованих підходів у дошкільній освіті (Sun J. et al., 2023, с. 569).

В українському науковому просторі І. Д. Бех і Т. М. Титаренко акцентують увагу на проблемі психологічної стійкості особистості в умовах війни (Бех І. Д., 2022, с. 18; Титаренко Т. М., 2022, с. 32), О. В. Лисенко досліджує психоемоційний стан дошкільників (Лисенко О. В., 2023, с. 47), Т. О. Піроженко — соціально-емоційний розвиток дітей (Піроженко Т. О., 2022, с. 21), а О. Л. Караман — підготовку вихователів до роботи в кризових умовах (Караман О. Л., 2023, с. 56). Разом із тим, попри наявність наукових напрацювань, питання цілісної моделі педагогічного супроводу дітей дошкільного віку в умовах воєнного часу потребує подальшого системного обґрунтування.

Виклад основного матеріалу. Педагогічний супровід вихованців закладів дошкільної освіти в умовах воєнного часу потребує комплексного наукового й практичного осмислення, оскільки війна як соціально-історичне явище має глибокий вплив на психоемоційний стан дітей, змінює структуру їхнього щоденного життя та модель соціальної взаємодії. Сучасні дослідження підтверджують, що тривалі екстремальні ситуації, включно зі збройними конфліктами, створюють високий ризик для порушення психосоціального розвитку дитини дошкільного віку, що зумовлює необхідність реалізації цілеспрямованих педагогічних і психолого-педагогічних механізмів супроводу дітей у таких умовах. Домінування стресових стимулів у навколишньому середовищі веде до змін у емоційній регуляції, поведінці, соціальній адаптації та навчальній активності дітей, що вимагає від педагогів не лише освоєння нових освітніх технологій, але й компетентності в галузі психосоціальної підтримки й травма-інформованого підходу.

Педагогічний супровід у контексті воєнного часу — це не просто адаптація змісту дошкільної освіти до умов небезпеки, а стратегічний процес формування безпечного освітнього середовища. Воєнні конфлікти впливають на дітей дошкільного віку на різних рівнях. Наукові джерела, що аналізують педагогічні моделі підтримки в екстремальних ситуаціях, вказують на те, що кризи спричиняють не лише короткострокові емоційні реакції, а й довготривалі зміни у здатності дитини до адаптації, що може позначатися на подальшому психосоціальному розвитку, успішності соціалізації та здатності до навчання (Slone M., Mann S.,

2016, с. 2; Shonkoff J. P. et al., 2012, с. e232). Особливо вразливими в таких обставинах є діти дошкільного віку з обмеженими адаптивними ресурсами, що обумовлено низьким рівнем сформованості власних механізмів саморегуляції та залежністю від стабільних стосунків з дорослими (Masten A. S., 2014, с. 28; Ungar M., 2011, с. 3).

В українській методичній практиці питання організації дошкільної освіти та супроводу дітей у період дії правового режиму воєнного стану чітко відображено в професійних рекомендаціях Міністерства освіти та науки України. Ці рекомендації вказують на те, що діти дошкільного віку, як одна з найуразливіших категорій, потребують структурованого освітнього процесу, який поєднує адаптивні освітні форми, постійний контакт зі значущими дорослими, а також підтримку соціальної адаптації в нових умовах життя. Нормативні документи звертають увагу на важливість індивідуального підходу до дітей, які можуть бути переміщені з місць активних бойових дій, перебувають у новому середовищі та потребують періодичної психологічної підтримки як у межах ЗДО, так і в сімейному контексті.

Нами розроблена структура педагогічного супроводу, що включає кілька ключових компонентів. Перший із них — це створення психологічно безпечного середовища у закладі дошкільної освіти. Психологічна безпека передбачає стабільність щоденного розкладу, чіткість правил та очікувань, наявність підтримувальних взаємин між педагогами та дітьми, а також використання форм діяльності, що мінімізують стрес і сприяють емоційному розвантаженню. Це можуть бути ігрові, творчі, сенсорні та рухові практики, які дозволяють дітям регулювати власні емоції в безпечному контексті та сприяють зміцненню віри в те, що вони можуть контролювати певні аспекти свого досвіду.

Другим компонентом є інтеграція психолого-педагогічних заходів, які спрямовані на розвиток соціально-емоційних навичок. Окремі наукові публікації підкреслюють ефективність практик, що орієнтовані на розвиток емпатії, співпраці, здатності розуміти власні емоції та емоції інших людей, що значно підвищує адаптивні ресурси дитини (Піроженко Т. О., 2022, с. 21; Masten A. S., 2014, с. 242). У педагогічному супроводі ці елементи можуть бути реалізовані через спеціально сплановану діяльність, яка поєднує ігровий компонент із педагогічними цілями розвитку саморегуляції, навичок вирішення конфліктних ситуацій

та співпраці в групі (Sun J. et al., 2023, с. 570; Ungar M., 2011, с. 5). Третім компонентом є налагодження партнерства з міждисциплінарними фахівцями та організаціями, що працюють у сфері психічного здоров'я та соціальної підтримки. У контексті воєнного часу важливо, щоб педагогічний супровід не залишався лише в межах закладу, а працював у тісній співпраці з практичними психологами, соціальними працівниками, громадськими організаціями та проектами, які надають психосоціальну підтримку сім'ям і дітям. Прикладом таких ініціатив є проекти, спрямовані на підвищення психосоціального благополуччя та життєстійкості дітей в Україні, які впроваджують модулі підготовки педагогічних працівників щодо травма-фокусованих практик, створення безпечних та інклюзивних освітніх середовищ і співпраці з родинами та громадами

Таким чином, педагогічний супровід дітей дошкільного віку в умовах воєнного часу — це інтегроване явище, яке потребує системної стратегії, що поєднує психолого-педагогічні практики, організаційні зміни, партнерство з родинами та міждисциплінарне співробітництво.

Практична частина дослідження була спрямована на конкретизацію теоретичних положень щодо педагогічного супроводу вихованців закладів дошкільної освіти в умовах воєнного часу та на виявлення реальних труднощів, з якими стикаються педагоги й майбутні фахівці у професійній діяльності. Емпіричне дослідження проводилося у 2025 році на базі закладів вищої освіти та закладів дошкільної освіти Західного регіону України. У ньому взяли участь 62 здобувачі спеціальності «Дошкільна освіта» (3–4 курси бакалаврату та магістратури) та 48 практикуючих вихователів із досвідом професійної діяльності від 3 до 25 років. Застосовано метод анонімного анкетування з використанням Google Forms, що включало 18 запитань відкритого та закритого типу. Питання стосувалися психоемоційного стану дітей в умовах війни, труднощів організації освітнього процесу, професійного самопочуття педагогів, потреби у додатковій підготовці, використання травма-фокусованих практик та особливостей взаємодії з батьками. Обробка результатів здійснювалася шляхом кількісного аналізу (визначення відсоткового співвідношення відповідей) і якісного аналізу змісту відкритих відповідей.

Результати анкетування вихователів засвідчили, що 87 % респондентів відзначають підвищення рівня тривожності у дітей після початку повномасштабної війни. Найпоши-

ренішими проявами вони назвали страх гучних звуків (82 %), страх розлуки з батьками (74 %), труднощі концентрації уваги (69 %), регресивні форми поведінки (58 %) та агресивні або імпульсивні реакції (46 %). Отримані дані узгоджуються з результатами українських досліджень психоемоційного стану дітей у період воєнного стану. Так, І. Бех підкреслює, що воєнний контекст порушує базове відчуття безпеки дитини та спричиняє емоційну нестабільність (Бех І. Д., 2022, с. 18). У дослідженнях О. Лисенко констатується зростання тривожності й поведінкових труднощів у дошкільників у період тривалого стресу (Лисенко О. В., 2023, с. 47). Водночас 79 % вихователів зазначили, що їм бракує спеціалізованої підготовки з травма-фокусованого підходу, і лише 21 % повідомили про участь у відповідних тренінгах або курсах психосоціальної підтримки. Серед найбільш суттєвих труднощів професійної діяльності респонденти назвали часті повітряні тривоги та переривання освітнього процесу (92 %), емоційне виснаження (68 %), складність роботи з дітьми-переселенцями (54 %) та труднощі взаємодії з батьками, які самі перебувають у стані хронічного стресу (61 %). Ці результати корелюють із висновками Т. Титаренко, яка наголошує, що педагог у кризовий період виконує не лише освітню, а й психосоціальну функцію, що суттєво підвищує рівень професійного навантаження та ризик емоційного вигорання (Титаренко Т. М., 2022, с. 32).

Аналіз відповідей здобувачів спеціальності «Дошкільна освіта» продемонстрував високий рівень усвідомлення викликів майбутньої професійної діяльності в умовах війни. Близько 91% студентів вважають, що підготовка до роботи в кризових умовах має бути обов'язковим компонентом освітньої програми, а 84 % відчують невпевненість щодо власної готовності працювати з дітьми, які мають травматичний досвід. Основними професійними страхами майбутні педагоги назвали: невміння правильно реагувати на емоційні зриви дітей (63 %), побоювання нашкодити неправильною комунікацією (57 %) та відсутність чітких алгоритмів дій під час кризових ситуацій (72 %). Водночас 76 % респондентів продемонстрували високу мотивацію до опанування методів психосоціальної підтримки та розвитку професійних компетентностей у сфері кризової педагогіки. Отримані результати підтверджують позиції українських науковців щодо необхідності модернізації змісту підготовки вихователів. Зокрема, О. Караман наголошує на потребі формування у майбутніх педагогів компетентностей у сфе-

рі емоційної регуляції та кризової комунікації, а Т. Піроженко підкреслює значення розвитку соціально-емоційної компетентності як ключової умови ефективної професійної діяльності в умовах нестабільності (Караман О. Л., 2023, с. 56, Піроженко Т. О., 2022, с. 21).

Узагальнення результатів анкетування дозволяє зробити висновок, що воєнний контекст суттєво ускладнює професійну діяльність вихователів, зумовлює системні психоемоційні труднощі у дітей та актуалізує потребу в цілеспрямованій психолого-педагогічній підтримці. Педагоги відчують недостатність спеціалізованої підготовки, а здобувачі освіти усвідомлюють прогалини у власній професійній готовності до роботи в умовах війни. Водночас високий рівень мотивації майбутніх вихователів свідчить про потенціал для модернізації освітніх програм і впровадження комплексних моделей педагогічного супроводу. Таким чином, емпіричні результати підтверджують теоретичні положення щодо необхідності системного, науково обґрунтованого підходу до організації педагогічного супроводу вихованців закладів дошкільної освіти в умовах воєнного часу, що має включати підготовку педагогів, розвиток травма-фокусованих практик та створення безпечного освітнього середовища.

Узагальнюючи викладені теоретичні положення, доцільно представити концептуальну модель педагогічного супроводу вихованців закладів дошкільної освіти в умовах воєнного часу як багаторівневу, системно організовану структуру, що поєднує макрорівень (державна політика й нормативна база), мезорівень (організаційна культура та управлінські рішення закладу освіти) і мікрорівень (безпосередня взаємодія педагога з дитиною та родиною). Така модель відображає інтеграцію психолого-педагогічних, соціальних, безпекових і етичних компонентів, які забезпечують комплексний вплив на розвиток дитини.

На макрорівні педагогічний супровід має відповідати міжнародним рамкам МНПСС, рекомендаціям ЮНІСЕФ, ВООЗ та національним нормативним документам Міністерства освіти і науки України щодо організації освітнього процесу в умовах воєнного стану. Нормативна база визначає вимоги до безпеки освітнього середовища, психолого-педагогічної підтримки, інклюзивності та співпраці з родинами. Узгодженість цих документів із міжнародними дослідженнями забезпечує наукову валідність педагогічних практик.

На мезорівні модель передбачає формування організаційної культури закладу до-

шкільної освіти, що базується на принципах психологічної безпеки, травма-інформованого підходу та партнерства. Управлінські рішення мають включати систематичне навчання педагогів, створення команди психолого-педагогічної підтримки, розроблення алгоритмів дій під час надзвичайних ситуацій, впровадження механізмів внутрішнього моніторингу й оцінювання ефективності супроводу. Важливою складовою є регулярна професійна супервізія педагогів, яка сприяє зниженню ризику емоційного вигорання та підвищенню якості взаємодії з дітьми.

На мікрорівні педагогічний супровід реалізується через безпосередню взаємодію з дитиною. Основними принципами цієї взаємодії є емпатійність, стабільність, передбачуваність, безоцінність і підтримка автономії. Педагог створює умови для формування позитивної самооцінки, розвитку навичок саморегуляції, співпраці та вирішення конфліктів. Інтеграція ігрових, творчих, рухових і соціально-емоційних практик сприяє відновленню психоемоційної рівноваги дітей, які переживають стрес.

Узагальнюючи результати аналізу міжнародних і вітчизняних досліджень, можна констатувати, що педагогічний супровід вихованців закладів дошкільної освіти в умовах воєнного часу є необхідною умовою забезпечення їхнього психоемоційного благополуччя та гармонійного розвитку. Його ефективність визначається комплексністю, системністю, науковою обґрунтованістю та міжсекторальною взаємодією. Заклад дошкільної освіти може стати простором стабільності, підтримки та формування життєстійкості, якщо педагогічна діяльність буде зорієнтована не лише на освітні результати, а й на психологічну безпеку й емоційне благополуччя кожної дитини.

В умовах тривалої соціальної нестабільності саме дошкільна освіта має потенціал виконувати функцію соціального буфера, що пом'якшує вплив воєнних подій на дитину. Інвестування в систему педагогічного супроводу є стратегічним кроком, спрямованим на збереження психічного здоров'я майбутніх поколінь та формування громадян, здатних до співпраці, емпатії та відповідальності.

ДЖЕРЕЛА

- Бех І. Д. Психологічна стійкість особистості в умовах воєнного часу. Педагогіка і психологія. 2022. № 3. С. 15–24.
- Караман О. Л. Професійна підготовка вихователя до роботи в кризових умовах. Проблеми сучасної педагогічної освіти. 2023. № 4. С. 52–60.
- Лисенко О. В. Психоемоційний стан дітей дошкільного віку в умовах воєнного стану. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. 2023. № 1. С. 44–51.
- Піроженко Т. О. Соціально-емоційний розвиток дошкільників в умовах нестабільності. Дошкільна освіта. 2022. № 2. С. 18–25.
- Титаренко Т. М. Життєстійкість особистості в умовах війни. Психологія і суспільство. 2022. № 4. С. 28–36.
- Shonkoff J. P., Garner A. S., Siegel B. S., Dobbins M. I., Earls M. F., McGuinn L. et al. The lifelong effects of early childhood adversity and toxic stress. *Pediatrics*. 2012. Vol. 129, No. 1. P. e232–e246. doi:10.1542/peds.2011-2663.
- Ungar M. The social ecology of resilience: Addressing contextual and cultural ambiguity of a nascent construct. *American Journal of Orthopsychiatry*. 2011. Vol. 81, No. 1. P. 1–17. doi:10.1111/j.1939-0025.2010.01067.x.
- Sun J., Singh S., Chen M. et al. Trauma-informed care in early childhood education: A systematic review. *Early Childhood Education Journal*. 2023. Vol. 51, No. 4. P. 567–580. doi:10.1007/s10643-022-01345-7.
- Slone M., Mann S. Effects of war and armed conflict on children's mental health. *Current Psychiatry Reports*. 2016. Vol. 18, No. 6. Article 54. doi:10.1007/s11920-016-0690-0.
- Masten A. S. *Ordinary magic: Resilience in development*. New York : Guilford Press, 2014. 370 p.
- Кононко О. Л. Психологія дошкільника: емоційний розвиток особистості. Київ : Освіта, 2019. 256 с.
- Савченко О. Я. Освітнє середовище як чинник розвитку особистості дитини. Педагогічна і психологічна наука в Україні. 2021. № 2. С. 34–42.
- Максименко С. Д. Психологія особистості. Київ : КММ, 2017. 296 с.

REFERENCES

- Bekh I. D. (2022) Psykholohichna stiikist osobystosti v umovakh voiennoho chasu. [Psychological resilience of personality in wartime]. *Pedahohika i psykholohiia*. No. 3. S. 15–24 [in Ukrainian]
- Karaman O. L. (2023) Profesiina pidhotovka vykhovatel'ia do roboty v kryzovykh umovakh. [Professional training of preschool teachers for work in crisis conditions]. *Problemy suchasnoi pedahohichnoi osvity*. No. 4. S. 52–60 [in Ukrainian]
- Lysenko O. V. (2023) Psykhoemotsiyni stan ditei doshkilnoho viku v umovakh voiennoho stanu. [Psycho-emotional state of preschool children under martial law]. *Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova*. No. 1. S. 44–51 [in Ukrainian]
- Pirozhenko T. O. (2022) Sotsialno-emotsiyni rozvytok doshkilnykiv v umovakh nestabilnosti. [Social-emotional development of preschool children in conditions of instability]. *Doshkilna osvita*. No. 2. S. 18–25 [in Ukrainian]
- Tytarenko T. M. (2022) Zhyttiistiikist osobystosti v umovakh viiny. [Resilience of personality in wartime]. *Psykholohiia i suspilstvo*. No. 4. S. 28–36 [in Ukrainian]
- Shonkoff J. P., Garner A. S., Siegel B. S., Dobbins M. I., Earls M. F., McGuinn L. et al. (2012) The lifelong effects of early childhood adversity and toxic stress. *Pediatrics*. Vol. 129, No. 1. P. e232–e246. doi:10.1542/peds.2011-2663 [in English]
- Ungar M. (2011) The social ecology of resilience: Addressing contextual and cultural ambiguity of a nascent construct. *American Journal of Orthopsychiatry*. Vol. 81, No. 1. P. 1–17. doi:10.1111/j.1939-0025.2010.01067.x [in English]
- Sun J., Singh S., Chen M. et al. (2023) Trauma-informed care in early childhood education: A systematic review. *Early Childhood Education Journal*. Vol. 51, No. 4. P. 567–580. doi:10.1007/s10643-022-01345-7 [in English]
- Slone M., Mann S. (2016) Effects of war and armed conflict on children's mental health. *Current Psychiatry Reports*. Vol. 18, No. 6. Article 54. doi:10.1007/s11920-016-0690-0 [in English]
- Masten A. S. (2014) *Ordinary magic: Resilience in development*. New York: Guilford Press. 370 p. [in English]
- Kononko O. L. (2019) Psykholohiia doshkilnyka: emotsiyni rozvytok osobystosti. [Psychology of preschool child: emotional development of personality]. Kyiv: Osvita. 256 s [in Ukrainian]
- Savchenko O. Ya. (2021) Osvitnie seredovyshe yak chynnyk rozvytku osobystosti dytyny. [Educational environment as a factor of child personality development]. *Pedahohichna i psykholohichna nauka v Ukraini*. No. 2. S. 34–42 [in Ukrainian]
- Maksymenko S. D. (2017) Psykholohiia osobystosti. [Psychology of personality]. Kyiv: KMM. 296 s [in Ukrainian]

Donchenko O.

PEDAGOGICAL SUPPORT OF PRESCHOOL EDUCATION INSTITUTION CHILDREN IN WARTIME CONDITIONS

Abstract. The article substantiates the relevance of the problem of pedagogical support for children in preschool education institutions under wartime conditions, which is обусловлено a significant increase in psycho-emotional stress, the impact of traumatic factors, and the urgent need to ensure children's psychological well-being and safety. It is emphasized that the current living conditions of children in Ukraine require a rethinking of traditional approaches to organizing the educational process and strengthening the role of the teacher as a key figure in providing support, protection, and holistic child development.

The aim of the study is to provide a theoretical justification and practical analysis of the peculiarities of pedagogical support for preschool children in wartime, as well as to identify the challenges faced by educators and determine the needs for improving their professional training. The research objectives included analyzing modern scientific approaches to pedagogical support, particularly within the framework of trauma-informed education, conducting an empirical survey among preschool educators and students majoring in «Preschool Education», and summarizing and interpreting the obtained results.

The study revealed an increase in anxiety levels, emotional instability, and fear manifestations among preschool children caused by wartime experiences, including air raid alerts, forced displacement, and disruption of familiar living conditions. Significant difficulties in organizing the educational process were identified, particularly due to interruptions of classes, the need for rapid responses to safety threats, and adaptation of the educational environment to new realities. It was also found that many educators experience a lack of specialized knowledge and practical skills in applying trauma-focused and psychological-pedagogical support practices.

Based on the analysis of theoretical and empirical data, a conceptual model of pedagogical support for preschool children is proposed, integrating macro-, meso-, and micro-levels of support organization. The macro level

includes state policy and regulatory support for education in wartime; the meso level focuses on the preschool institution as a safe and supportive environment; and the micro level involves direct teacher-child interaction aimed at emotional support, resilience development, and the formation of a basic sense of security.

The conclusions emphasize the necessity of systematic implementation of trauma-informed approaches in preschool education, the development of social-emotional learning, and the modernization of professional training for future educators. It is highlighted that effective pedagogical support is a crucial condition for ensuring the psycho-emotional stability, adaptability, and resilience of preschool children in the face of contemporary challenges.

Keywords: *pedagogical support; preschool education institution; psycho-emotional development; resilience; social-emotional learning; trauma-focused approach; wartime.*

Стаття надійшла до редакції / Received: 04.03.2026

Прийнято до друку після рецензування / Accepted: 19.03.2026

Опубліковано онлайн / Available online: 30.05.2026